

Asia: VN/30743/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi eräistä leikkauksista ja lääketieteellisistä toimenpiteistä sekä luonnoksista erikoissairaanhoidon keskittämisasiäsetuksen ja päivystisasiäsetuksen muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit ehdotetusta leikkauksista ja tiettyjä lääketieteellisiä toimenpiteitä koskeva valtioneuvoston asetuksesta. Onko ehdotettu asetus selkeä ja toimeenpantavissa, ja onko siinä huomioitu oleelliset asiat? Ellei mielestänne ole, miten sitä pitäisi muuttaa?

-

Kommentit erikoissairaanhoidon keskittämisasiäsetuksen 4 §:n muutosehdotuksesta (psykoterapeuttisiin ja psykososiaalisiin menetelmiin liittyvä työnjako)

Kannanotto erikoissairaanhoidon keskittämisasiäsetuksen muutokseen psykoterapeuttisten ja psykososiaalisten hoitojen osalta:

Psykoterapeuttiset ja psykososiaaliset hoidot ovat merkittävä osa nykyaikaista mielenterveyshoitoa. Ne perustuvat monialaiselle asiantuntijuudelle ja monimuotoisille lähestymistavoille, joita sovelletaan erilaisten ihmisten ja elämäntilanteiden tarpeisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön esitys erikoissairaanhoidon keskittämisasiäsetuksen muuttamiseksi herättää kuitenkin huolta niin hallinnollisten rakenteiden, valmisteluprosessin kuin sisältövaikutusten osalta.

1. Puutteellinen valmistelu ja rajautunut kuuleminen

Hyvään hallintotapaan kuuluisi, että merkittävistä muutoksista viestitään selkeästi ja että asianosaisia kuullaan riittävästi. Nyt lausuntopyynnön otsikoinnista ei käy ilmi, että asetusmuutos koskee myös psykoterapeuttisia ja psykososiaalisia hoitoja. Tämä voi johtaa siihen, että keskeiset asiantuntija- ja ammattilaistahot jäävät lausuntomenettelyn ulkopuolelle.

Lisäksi lausuntoja on pyydetty vain niiltä yliopistoilta, joissa psykoterapiakoulutus toimii lääketieteellisten tiedekuntien alla. Psykologian laitokset ja psykoterapia- sekä taideterapiayhdistykset on jätetty kuulematta, vaikka juuri näillä toimijoilla on keskeinen rooli

psykososiaalisten hoitojen kehittämisessä ja toteuttamisessa. Kyseessä ei ole lääketieteen erikoisala, vaan ala, joka perustuu ihmistieteisiin, psykologiaan ja moniammatilliseen vuorovaikutukseen.

2. Hallinnollinen keskittäminen kaventaa asiantuntemusta ja valinnanvapautta

Asetusmuutoksella ehdotetaan, että psykoterapeuttisten ja psykososiaalisten menetelmien arviointi, osaamisen ylläpito ja käytön koordinointi siirretään yliopistosairaaloille ja HUS-yhtymälle. Tämä keskittäisi päätöksenteon harvoille toimijoille ja voi johtaa siihen, että vain suppea joukko asiantuntijoita määrittää koko maan hoitokäytännöt.

Tällainen keskittäminen uhkaa rajoittaa hoitomenetelmien kirjoa ja ohjata käytäntöjä kohti yhden koulukunnan tai hoitomallin suosimista. Samalla se voi heikentää riippumattomien kouluttajien, ammattilaisten ja yliopistojen asemaa sekä kaventaa potilaan valinnanvapautta.

3. Menetelmien arvioinnin linjaukset ovat epäselviä ja riskialttiita

Asetus ei määrittele, mitä menetelmien arviointi käytännössä tarkoittaa. Arviointi ei saa perustua vain lääketieteellisiin näkökulmiin tai yksittäisten organisaatioiden sisäisiin käytäntöihin.

Psykososiaaliset ja psykoterapeuttiset hoidot edellyttävät moniammatillista, tieteellisesti perusteltua ja kansallisesti koordinoitua arviointia. Tämän tulee tapahtua riippumattomien asiantuntijaelinten kautta, joissa edustettuna ovat myös psykologia, sosiaalitieteet ja eri terapiamuotojen asiantuntijat.

4. Palvelujen monimuotoisuus on turvattava

Asetusmuutoksessa ei tuoda riittävästi esiin hoitomuotojen moninaisuutta tai asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita. On vaara, että esimerkiksi kognitiivista lyhytterapiaa suositetaan muiden lähestymistapojen kustannuksella. Asetukseen on kirjattava selkeästi, että psykoterapeuttisia ja psykososiaalisia menetelmiä on oltava tarjolla monimuotoisesti eri ikä- ja asiakasryhmien tarpeisiin. Pelkästään itsearviointiin perustuva, oireperusteinen arvio voi myös johtaa siihen, että monioireiset ja vakavammin oireilevat joko jäävät vaille hoitoa tai ohjautuvat lyhytterapiaan tarvitsemansa laajemman hoidon puuttuessa ensilinjasta. Näyttö lyhytterapioiden tehosta perustuu kuitenkin vain tarkasti ammattilaisten toimesta arvioituihin, rajattuihin oireisiin/ häiriöihin eikä siis vastaa naturalistista tilannetta psykiatriassa, missä komorbiditeetti on tavallista ja kyky arvioida omaa tilaa etenkin pitkäaikaisessa oirehinnassa heikentynyt.

Taideterapiat (musiikki-, tanssi-liike- ja kuvataideterapia) ovat keskeinen osa psykososiaalista hoitovalikoimaa ja niiden rooli tulee tunnustaa osana julkisesti tarjottavia hoitoja. Niiden asiantuntijoita tulee myös hyödyntää osaamisen ylläpidossa ja menetelmien arvioinnissa.

5. Tutkimus, kehittäminen ja asiakaspalaute osaksi järjestelmää

Psykoterapeuttisten ja psykososiaalisten hoitojen kehittäminen vaatii vahvaa tutkimuksellista pohjaa. Koulutusvastuuyliopistojen tekemä tutkimus sekä hyvinvointialueiden oma kehittämistyö tulee kytkeä osaksi järjestelmän arviointia ja kehittämistä. Samalla palvelujen käyttäjiltä tulee systemaattisesti kerätä palautetta, jotta hoitokäytännöt kehittyvät asiakaslähtöisesti ja vaikuttavuuteen perustuen.

Yhteenveto ja suositus

Asetuksen taustalla oleva tavoite yhdenvertaisten ja vaikuttavien mielenterveyspalvelujen takaamisesta koko Suomessa on tärkeä ja kannatettava. Kuitenkin ehdotettu tapa toteuttaa tätä tavoitetta keskittämällä päätöksenteko kapealle toimijajoukolle, ilman riittävää asiantuntijaosallistamista ja ilman turvaa hoitomuotojen monimuotoisuudelle, on vakavasti ongelmallinen.

Suosittelimme, että asetus palautetaan uudelleenarvioitavaksi. Valmistelun tulee tapahtua avoimesti ja moniäänisesti. On varmistettava, että jatkovalmistelussa kuullaan psykososiaalisten hoitojen koko kenttää – mukaan lukien psykologiaa kouluttavat yliopistot, psykoterapia- ja taideterapiayhdistykset sekä riippumattomat asiantuntijaorganisaatiot. Vain näin voidaan turvata hoidon laatu, monimuotoisuus ja asiakkaan asema palvelujärjestelmässä.

Kommentit muista keskittämis- ja päivystysasetuksen muutosehdotuksista

-

Pelkonen Anne
Suomen Traumapsykoterapiakouluttajayhdistys ry